

30.8.2002

1152/4/00

Avgörande: Biträdande justitieombudsman Petri Jääskeläinen

Föredragande: Föredragande Jari Pirjola

BESLUT MED ANLEDNING AV ETT KLAGOMÅL ÖVER EN TINGSRÄTTSSAMMANTRÄDESUTRYMMEN

1 KLAGOMÅL

A anför i sitt klagomål 5.5.2000 till riksdagens justitieombudsman kritik mot justitieministeriet för att tingsrättens sammanträdesutrymmen i Närpes och Kristinestad är i dåligt skick. Enligt klagandens åsikt försämrar sessionsutrymmenas skick rättssäkerheten och äventyrar förverkligandet av den i grundlagen garanterade likställighetsprincipen för människorna bosatta inom häradet. Klaganden konstaterar att sessionssalarna både i Närpes och i Kristinestad är belägna på andra våningen i byggnader som saknar hiss, vilket kan försvåra de rörelsehindrades deltagande i rättegångar. Justitieministeriet har enligt klagomålet försummat sin tjänsteplikt att dra försorg om att utrymmena sätts i vederbörligt skick.

Klaganden har påtalat de nämnda bristerna i brev till justitieministeriet daterat 24.4.1997 respektive 1.3.2000. Justitieministeriet har emellertid inte besvarat breven.

2 UTREDNING

Med anledning av skrivelsen inhämtades justitieministeriets utlåtande daterat 13.7.2000, som bifogas detta beslut. Med anledning av klagomålet inhämtades i mars 2002 ytterligare utredning från justitieministeriet per telefon.

Justitieministeriet medger i sin utredning att sammanträdesplatsen i Närpes är i behov av renovering. Sessionssalen är enligt utredningen sjabbig och sliten. Sessionssalen i Närpes är belägen på andra våningen i ett hus som saknar hiss.

Också sessionssalen i Kristinestad är belägen på andra våningen och avsaknaden av hiss kan därför medföra svårigheter för rörelsehindrade. I övrigt anser justitieministeriet, liksom enligt ministeriets utredning också tingsrättslagmannen, att lokalerna i fråga är lämpliga för ändamålet. I större mål kan tingsrätten använda stadsfullmäktiges sessionssal, som visserligen också den är belägen på andra våningen.

Justitieministeriet framhåller att det har förhandlat med hyresvärderna om eventuella reparationer. Kostnaderna skulle dock ha blivit så höga att några reparationer, med hänsyn till den relativt begränsade användningen av sammanträdesplatsen, inte gjorts. Enligt utredningen har ministeriet också övervägt möjligheten att dra in sammanträdesplatsen i Närpes och flytta över sessionerna till Kristinestad, som ligger 25 kilometer från Närpes.

AVGÖRANDE

Skicket av domstolarnas sammanträdesutrymmen eller trivseln i utrymmena är i sig inte laglighetsfrågor av det slag som justitieombudsmannen är behörig att övervaka. Av denna anledning bedömer jag ärendet närmast från grundrättighetsynpunkt, dels med avseende på vars och ens rätt till en rättvis rättegång, dels med avseende på en jämlik behandling av rörelsehindrade.

3.1

Sammanträdesutrymmena och en rättvis rättegång

Enligt 21 § i Finlands grundlag har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning skall tryggas genom lag.

Den nämnda grundrättighetsnormen gäller de processuella rättssäkerhetsgarantierna. Enligt min uppfattning kan domstolens sammanträdesutrymmen ge anledning till kritik med stöd av 21 § i grundlagen endast i det fall att utrymmena i något avseende hindrar eller begränsar förverkligandet av de rättssäkerhetsgarantier som avses i 21 § i grundlagen.

Avsaknaden av hiss kan medföra svårigheter för rörelsehindrade att ta sig till sessionssalen. För parter och personer som skall höras kan tillträde emellertid ordnas så att absensnaden av hiss inte hindrar en rättvis rättegång. Absensnaden av hiss kan emellertid i praktiken utgöra ett faktiskt hinder för en rörelsehindrad person att följa med en rättegång och i det avseendet vara problematiskt med tanke på rättegångens offentlighet. Jag anser emellertid att hinder av detta slag snarare är problematiska för jämlikheten än för en rättvis rättegång.

I ärendet har inte framkommit några andra omständigheter som kan tänkas äventyra rätten till en sådan behörig domstolsbehandling som avses i 21 § i grundlagen.

3.2

Sammanträdesutrymmena och ett jämlikt bemötande av rörelsehindrade

3.2.1

Rättsnormer

Enligt 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas t.ex. på grund av ålder, hälsotillstånd eller handikapp.

Enligt 117 § 3 mom. i markanvändnings- och bygglagen skall en byggnad motsvara sitt ändamål, kunna repareras, underhållas och varieras samt, i den mån byggnadens användning det förutsätter, lämpa sig även för sådana personers bruk vars rörelse- eller funktionsförmåga är begränsad.

Enligt 53 § i markanvändnings- och byggförordningen skall förvaltnings- och servicebyggnader och sådana affärs- och servicelokaler i annan byggnad som med tanke på jämlikheten skall vara tillgängliga för alla samt byggplatserna för dessa byggnader och lokaler, lämpa sig även för personer med nedsatt rörelse- eller funktionsförmåga.

I Finlands byggbestämmelsesamling (F1) finns närmare bestämmelser om att bygga tillgängligt och framkomligt. Enligt de förpliktande bestämmelserna skall det finnas en hiss eller annat arrangemang för nivåbyte mellan våningsplan. Enligt lagen gäller föreskrifterna i byggbestämmelsesamlingen emellertid endast vid uppförande av nybyggnader samt till vissa delar vid ändringar och reparationer av byggnader.

3.2.2

Ställningstagande

Bygglagstiftningen förpliktar inte myndigheterna att på eget initiativ reparera gamla byggnader i överensstämmelse med de ovan nämnda normerna. Med avseende på de grundläggande rättigheterna anser jag det emellertid vara otillfredsställande att justitieministeriet, som företräder det allmänna, i sin användning har sammanträdesutrymmen som inte uppfyller de gällande bestämmelserna om att bygga tillgängligt och framkomligt.

Enligt 22 § i Finlands grundlag skall det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. I regeringens proposition med förslag till ändring av regeringsformens bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna konstateras bl.a. följande om denna bestämmelse: "Ofta förutsätter det faktiska förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna aktiva åtgärder från det allmännas sida, t.ex. för att skydda individens grundläggande fri- och rättigheter mot kränkningar från utomståendes sida eller för att skapa faktiska förutsättningar för utövning av de grundläggande fri- och rättigheterna. Därför föreslås att man till regelsystemet för grundläggande fri- och rättigheter fogar ett uttryckligt stadgande som förpliktar det allmänna att trygga förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna".

Bestämmelsen understryker strävandet att materiellt trygga de grundläggande fri- och rättigheterna vid sidan av det formella skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna, vilket anknyter till kraven på förfarandet. Förverkligandet av de grundläggande fri- och rättigheterna kan också betyda att "staten vidtar positiva åtgärder för att i praktiken trygga rättigheterna." Som metoder för att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna nämns t.ex. stiftandet av lagar som tryggar och preciserar utövningen av rättigheterna samt allokeringen av de ekonomiska resurserna (RP 309/1993 rd, s. 80).

Enligt min åsikt skulle främjandet av ett jämlikt bemötande av rörelsehindrade personer genom att de existerande sammanträdesutrymmena repareras enligt bestämmelserna om att bygga tillgängligt och framkomligt innebära att de grundläggande fri- och rättigheterna enligt 22 § i grundlagen tryggas i materiellt hänseende, vilket det är skäl att beakta bl.a. vid fördelningen av de ekonomiska resurserna.

3.3

Slutsats och åtgärder

På basis av det material som jag har haft tillgång till har i ärendet inte framkommit något lagstridigt förfarande som skulle föranleda ett ingripande av justitieombudsmannen. Jag meddelar emellertid justitieministeriet de ovan framförda allmänna synpunkterna för kännedom. Eftersom mitt ställningstagande i punkt 3.2.2 i princip gäller även andra statliga lokaler som avses i 53 § i markanvändnings- och byggförordningen, sänder jag mitt beslut också till miljöministeriet för kännedom.

Ärendet föranleder inga andra åtgärder från min sida.